

Polityka ochrony dzieci przed krzywdzeniem

III Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Mickiewicza w Bydgoszczy

Preambuła

Działając na podstawie art. 22b ustawy z 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich Dyrektor **III Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Mickiewicza** z dniem 3.06.2024 roku wprowadza do stosowania „*Politykę ochrony małoletnich przed krzywdzeniem*” (zwaną dalej „*Polityką*”), której naczelnym celem jest zapewnienie bezpieczeństwa małoletnim uczniom, dbałość o ich dobro, uwzględnianie ich potrzeb i podejmowanie działań w ich jak najlepszym interesie.

Rozdział I

Objaśnienie terminów

§ 1

1. **Pracownikiem** III Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Mickiewicza w Bydgoszczy jest osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę lub umowy zlecenia.
2. **Dzieckiem** jest każda osoba do ukończenia 18 roku życia.
3. **Opiekunem** dziecka jest osoba uprawniona do reprezentowania go, w szczególności jego rodzic lub opiekun prawny lub inna osoba uprawniona do reprezentacji na podstawie przepisów szczegółowych lub orzeczenia sądu. W myśl niniejszego dokumentu opiekunem jest również rodzic zastępczy.
4. **Zgoda rodzica** dziecka oznacza zgodę co najmniej jednego z rodziców dziecka. Jednak w przypadku braku porozumienia między rodzicami należy poinformować ich o konieczności rozstrzygnięcia sprawy przez sąd rodzinny.
5. Przez **krzywdzenie** dziecka należy rozumieć popełnienie czynu zabronionego lub czynu karalnego na szkodę dziecka przez jakąkolwiek osobę, w tym pracownika placówki, lub zagrożenie dobra dziecka, w tym jego zaniedbywanie. Rodzaje krzywdzenia to:
  - a) **przemoc fizyczna** - działania, w wyniku których dziecko doznaje fizycznej krzywdy lub jest nią zagrożone. Krzywda ta następuje w wyniku działania bądź zaniechania działania ze strony rodzica lub innej osoby. Może być czynnością powtarzalną lub jednorazową. To bicie, szarpanie, popychanie, rzucanie przedmiotami, kopanie dziecka, potrząsanie nim lub rzucanie, wykręcanie rąk, drapanie, szczypanie, gryzienie, ciągnięcie za włosy/uszy, zmuszanie do przebywania w niewygodnej pozycji, przypalanie, poparzenie lub zmuszanie do zjedzenia/połknięcia czegoś.
  - b) **przemoc emocjonalna (psychiczna)** –niekorzystne działania wobec dziecka mogące spowodować negatywne skutki psychiczne i społeczne dla jego rozwoju. Jej przejawem są wszelkie niefizyczne formy wrogości i odrzucania (m.in. upokarzanie, oczernianie, straszenie, wyśmiewanie, dyskryminowanie). To również nieodpowiednia socjalizacja, demoralizacja, a także sytuacja, gdy dziecko jest świadkiem przemocy.

- c) **przemoc seksualna** - każda czynność seksualna podejmowana z dzieckiem poniżej 15 rż. Aktywność seksualna między dzieckiem a dorosłym lub dzieckiem a innym dzieckiem, jeśli te osoby ze względu na wiek bądź stopień rozwoju pozostają w relacji opieki, zależności, władzy. Może to być dotykanie intymnych części ciała dziecka bądź sprawcy, penetracja lub ekshibicjonizm, włączanie w oglądanie lub produkcję pornografii, werbalne molestowanie, grooming (uwodzenie w Internecie w celu nawiązania kontaktu).
- d) **zaniedbanie** - niezaspokajanie podstawowych potrzeb dziecka i/lub nierespektowanie jego podstawowych praw przez rodziców, opiekunów lub inne osoby zobowiązane do jego opieki, wychowania i ochrony. To zarówno pojedyncze sytuacje, jak i schemat funkcjonowania, w którym rodzic/opiekun nie zapewnia odpowiednich warunków rozwoju i dobrego samopoczucia dziecka. Może to dotyczyć zdrowia, edukacji, rozwoju emocjonalnego, odżywiania, schronienia i bezpiecznych warunków życia.
- 6. **Osoba odpowiedzialna za korzystanie z Internetu** to wyznaczony przez dyrektora szkoły pracownik, sprawujący nadzór nad korzystaniem z Internetu przez dzieci na terenie placówki.
- 7. **Osoba odpowiedzialna za *Politykę ochrony dzieci przed krzywdzeniem*** to wyznaczony przez dyrektora szkoły pracownik sprawujący nadzór nad jej realizacją.
- 8. **Dane osobowe dziecka** to wszelkie informacje umożliwiające identyfikację dziecka.

Rozdział II

Rozpoznawanie i reagowanie na czynniki ryzyka krzywdzenia dzieci

§ 2

1. Personel monitoruje sytuację i dobrostan dziecka.
2. Pracownicy szkoły posiadają wiedzę i w ramach wykonywanych obowiązków zwracają uwagę na czynniki ryzyka i symptomy krzywdzenia dzieci, które stanowią Załączniki nr 9 i 10 do niniejszej *Polityki*.
3. Każdy pracownik szkoły, który zauważy lub podejrzewa, że dziecko jest krzywdzone zobowiązany jest zareagować, a w sytuacji koniecznej udzielić mu pierwszej pomocy.
4. W szkole obowiązują zasady bezpiecznych relacji między małoletnimi stanowiące Załącznik nr 12 do niniejszej *Polityki*.
5. Pracownicy znają i stosują zasady bezpiecznych relacji personel–dziecko ustalone w placówce. Zasady stanowią Załącznik nr 3 do niniejszej *Polityki*.
6. Rekrutacja pracowników szkoły odbywa się zgodnie z zasadami bezpiecznej rekrutacji personelu. Zasady stanowią Załącznik nr 1 do niniejszej *Polityki*.

Rozdział III

Zasady i procedury interwencji w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub posiadania informacji o krzywdzeniu dziecka

§ 3

1. W przypadku podjęcia przez pracownika szkoły podejrzenia krzywdzenia dziecka, ma on obowiązek podjęcia działań zgodnie z Procedurą Podejmowania Interwencji w

Sytuacji Podejrzenia Krzywdzenia Dziecka stanowiącą Załącznik nr 13 do niniejszej *Polityki*.

2. W każdym przypadku pracownik podejrzewający krzywdzenie dziecka **sporządza notatkę ze zdarzenia** stanowiącą Załącznik nr 7 do niniejszej *Polityki* i przekazuje uzyskane informacje wychowawcy oraz pedagogowi lub psychologowi szkolnemu.
3. Pedagog lub psycholog szkolny sporządza Kartę Interwencji, której wzór stanowi Załącznik nr 5 oraz prowadzi Rejestr Zdarzeń zagrażających dobru małoletniego, którego wzór stanowi Załącznik Nr 11 do niniejszej *Polityki*.
4. Pedagog lub psycholog szkolny podejmuje czynności mające na celu zebranie informacji dotyczących krzywdzenia dziecka:
  - a) przeprowadza rozmowę z krzywdzonym dzieckiem,
  - b) przeprowadza rozmowę ze świadkiem krzywdzenia,
  - c) przeprowadza rozmowę z osobą podejrzewaną o krzywdzenie.
5. Pedagog lub psycholog szkolny wzywa rodziców/opiekunów dziecka, którego krzywdzenie podejrzewa oraz informuje ich o ustaleniach.
6. Pedagog lub psycholog szkolny sporządza opis sytuacji szkolnej i rodzinnej dziecka na podstawie rozmów z dzieckiem, nauczycielami, wychowawcą i rodzicami oraz plan pomocy dziecku.
7. Pedagog, psycholog szkolny lub wychowawca informuje dyrektora szkoły o przypadku krzywdzenia, bądź podejrzenia krzywdzenia dziecka.

§ 4

1. W przypadkach dotyczących wykorzystywania seksualnego oraz znęcania się fizycznego i psychicznego dyrektor szkoły powołuje **zespół interwencyjny**, w skład którego mogą wejść: pedagog lub psycholog, wychowawca ucznia, dyrektor placówki oraz inni pracownicy mający wiedzę o krzywdzeniu dziecka lub o dziecku (dalej okreśłani jako: **Zespół Interwencyjny**).
2. Zespół Interwencyjny przeprowadza procedurę wyjaśniającą poprzez:
  - rozmowę psychologa/pedagoga szkolnego z krzywdzonym dzieckiem;
  - rozmowę ze świadkiem krzywdzenia;
  - rozmowę z osobą podejrzewaną o krzywdzenie.
3. Zespół Interwencyjny sporządza protokół wraz z rekomendacjami z prowadzonego postępowania i przedstawia go dyrektorowi szkoły.
3. Na podstawie wniosków z prowadzonego postępowania Zespół Interwencyjny sporządza plan pomocy dziecku, spełniający wymogi określone w § 5 pkt. 2 *Polityki*.
4. W przypadku, gdy podejrzenie krzywdzenia dziecka zgłosili jego opiekunowie, powołanie zespołu jest **obligatoryjne**. Zespół Interwencyjny wzywa rodziców/opiekunów dziecka na spotkanie wyjaśniające, podczas którego może zaproponować im zdiagnozowanie zgłaszanego podejrzenia w zewnętrznej, bezstronnej instytucji. Ze spotkania sporządza się protokół.

Rozdział IV

Zasady ustalania planu wsparcia małoletniego po ujawnieniu krzywdzenia

§ 5

1. Celem planu wsparcia jest ustalenie form i zakresu pomocy dziecku krzywdzonemu lub wobec którego krzywdzenie jest podejrzewane.
2. Plan pomocy dziecku powinien zawierać wskazania dotyczące:
  - a) podjęcia przez placówkę działań w celu zapewnienia mu bezpieczeństwa, w tym zgłoszenie podejrzenia krzywdzenia do odpowiedniej instytucji, gdy istnieje taka konieczność,
  - b) wsparcia, jakie szkoła zaoferuje dziecku,
  - c) skierowania dziecka do specjalistycznej placówki pomocy dziecku, jeżeli istnieje taka potrzeba,
  - d) objęcia ucznia pomocą psychologiczno - pedagogiczną na terenie szkoły.
3. Działania koordynuje i monitoruje pedagog lub psycholog szkolny.
4. Plan pomocy dziecku jest przedstawiany przez pedagoga lub psychologa szkolnego opiekunom z zaleceniem współpracy przy jego realizacji.

Rozdział V

Procedury i osoby odpowiedzialne za przyjęcie zgłoszenia, dokumentowanie i dalsze działania pomocowe oraz za wdrażanie procedury „Niebieskiej Karty”

§ 6

1. Dyrektor szkoły wyznacza panią Ewę Rakowską – pedagoga oraz panią Aleksandrę Polkowską – psychologa na osoby odpowiedzialne za składanie zawiadomień o podejrzeniu popełnienia przestępstwa na szkodę małoletniego oraz zawiadamianie sądu opiekuńczego.
2. Osobami odpowiedzialnymi za wszczynanie procedury „Niebieskiej Karty” (wypełnienie formularza „Niebieska Karta A”) są osoby wskazane w § 6, pkt. 1.
3. W przypadku ujawnienia zaniedbania przez rodziców, ich niewydolności wychowawczej właściwym jest zawiadomienie sądu rodzinnego, celem wglądu w sytuację rodziny.
4. Wszyscy pracownicy szkoły, którzy w związku z wykonywaniem obowiązków służbowych podjęli informację o krzywdzeniu ucznia lub informacje z tym związane, są zobowiązani do zachowania tych informacji w tajemnicy, poza tymi informacjami, które przekazywane są uprawnionym instytucjom.

Rozdział VI

Sposób dokumentowania i zasady przechowywania ujawnionych lub zgłoszonych incydentów lub zdarzeń zagrażających dobru małoletniego

§ 7

1. Każdy incydent powinien być dokładnie opisany jak najszybciej po jego wystąpieniu. Zapis powinien zawierać datę, czas, miejsce, osoby zaangażowane, a także wszelkie szczegóły dotyczące incydentu.
2. Opis powinien być obiektywny i oparty na faktach, bez osobistych opinii czy interpretacji.
3. Wszelkie dowody, takie jak zdjęcia, nagrania czy notatki, powinny zostać zabezpieczone i dołączone do opisu w formie załącznika.

§ 8

1. Przechowywanie dokumentacji:
  - a) Wszystkie dokumenty dotyczące incydentów powinny być przechowywane w bezpiecznym miejscu, niedostępnym dla osób nieupoważnionych.
  - b) Dokumenty powinny być przechowywane przez okres wymagany przez prawo, zwykle co najmniej przez kilka lat po ukończeniu szkoły przez małoletniego.
  - c) Dokumenty powinny być chronione przed uszkodzeniem, utratą czy kradzieżą. Jeżeli są przechowywane elektronicznie, powinny być odpowiednio zabezpieczone i regularnie tworzone ich kopie zapasowe.

§ 9

2. Dostęp do dokumentacji:
  - a) Dostęp do dokumentacji powinien być ograniczony tylko do osób upoważnionych, takich jak dyrektor szkoły, pracownicy odpowiedzialni za ochronę małoletnich czy odpowiednie służby.
  - b) Wszelkie prośby o dostęp do dokumentacji, na przykład ze strony rodziców czy prawników, powinny być rozpatrywane zgodnie z obowiązującymi przepisami o ochronie danych osobowych.

Rozdział VII

Zasady ochrony wizerunku dziecka

§ 10

1. Szkoła zapewnia najwyższe standardy ochrony danych osobowych dzieci zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.
2. Szkoła, uznając prawo dziecka do prywatności i ochrony dóbr osobistych, zapewnia ochronę wizerunku dziecka.
3. Wytyczne dotyczące zasad ochrony wizerunku dziecka stanowią Załącznik nr 4 do niniejszej *Polityki*.

§ 11

1. Pracownikowi szkoły nie wolno umożliwiać przedstawicielom mediów utrwalania wizerunku dziecka (filmowanie, fotografowanie, nagrywanie głosu dziecka) na jej

terenie bez **pisemnej zgody** rodzica lub opiekuna prawnego dziecka. Wzór zgody stanowi Załącznik nr 5 do niniejszej *Polityki*.

2. W celu uzyskania zgody, o której mowa, pracownik szkoły może skontaktować się z opiekunem dziecka i ustalić sposób jej uzyskania. Niedopuszczalne jest podanie przedstawicielowi mediów danych kontaktowych do opiekuna dziecka – bez wiedzy i zgody tego opiekuna.
3. Jeżeli wizerunek dziecka stanowi jedynie część całości, takiej jak: zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza, zgoda rodzica lub opiekuna prawnego na utrwalanie wizerunku dziecka **nie jest wymagana**.

Rozdział VIII

Zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci Internet

§ 12

1. Szkoła, zapewniając dzieciom dostęp do Internetu zabezpiecza uczniów przed dostępem do treści, które mogą stanowić zagrożenie dla ich prawidłowego rozwoju poprzez systemy klasyfikacji treści zainstalowane u dostawcy sieci Internet Wydziału Informatyki Urzędu Miasta Bydgoszczy
2. Zasady bezpiecznego korzystania z Internetu i mediów elektronicznych stanowią Załącznik nr 6 do niniejszej *Polityki*.
3. Na terenie placówki dostęp dziecka do szkolnej sieci internetowej możliwy jest:
  - a) na zajęciach dydaktycznych,
  - b) w bibliotece szkolnej,
  - c) poprzez zabezpieczoną sieć WiFi.

Rozdział IX

Procedury ochrony dzieci przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami w Internecie oraz utrwalonymi w innej formie

§ 13

1. Dyrektor szkoły wyznacza pana Janusza Białowąsa – wicedyrektora na osobę odpowiedzialną za korzystanie z Internetu.
2. Osoba odpowiedzialna za korzystanie z Internetu doraźnie sprawdza, czy na komputerach podłączonych do sieci Internet nie znajdują się niebezpieczne treści.
3. W przypadku znalezienia szkodliwych treści lub otrzymania zawiadomienia o dostępie do nich dziecka osoba wymieniona w § 13, pkt.1. ustala okoliczności zdarzenia, jego uczestników, zabezpiecza materiały.
4. Z uczniami będącymi uczestnikami zdarzenia psycholog lub pedagog szkolny przeprowadza rozmowę na temat bezpiecznego korzystania z Internetu.
5. Jeżeli w wyniku przeprowadzonej rozmowy pedagog lub psycholog szkolny uzyska informacje o krzywdzeniu dziecka, podejmuje działania opisane w rozdziale III, niniejszej *Polityki*.
6. W przypadku, gdy osobą rozpowszechniającą szkodliwe treści jest uczeń szkoły, wychowawca informuje dyrektora placówki, powiadamia rodziców/opiekunów,

których informuje o ustaleniach i dalszych działaniach szkoły, a pedagog lub psycholog przeprowadza z uczniem rozmowę.

7. Jeśli treści szkodliwe dotyczą naruszenia zakazu rozpowszechniania materiałów pornograficznych osobom poniżej 15 roku życia (art. 202 § 3 kodeksu karnego) oraz treści propagujących publicznie faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołujących do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych (art. 256 i art. 257 kodeksu karnego) jedna z osób wskazana w § 6, pkt.1 zgłasza zdarzenie odpowiednim służbom, przekazując zabezpieczone materiały.

§ 14

1. Uczeń, który stał się ofiarą lub świadkiem cyberprzemocy (wyśmiewania, poniżania uczestników społeczności szkolnej przy użyciu technologii cyfrowych, obraźliwych komentarzy, rozpowszechniania wizerunku, manipulowania zdjęciami itp.) powinien zgłosić sytuację do wychowawcy klasy lub pedagoga/psychologa szkolnego.
2. Przedstawiciel personelu, do którego dotarła informacja ustala okoliczności zdarzenia, zbiera dowody w postaci zrzutów ekranu, wiadomości, komentarzy, zdjęć, adresów stron internetowych. Zebrane materiały przekazywane są pedagogowi lub psychologowi szkolnemu, który sporządza Kartę Interwencji.
3. O zdarzeniu poinformowani zostają rodzice, którzy wspólnie z administratorem sieci i jedną z osób wskazaną w § 6, pkt.1 ustalają, czy sytuacja wymaga powiadomienia organów ścigania i czy odpowiedzialnym za to będzie rodzic czy szkoła.
4. Pedagog/ psycholog szkolny udziela pomocy psychologicznej – pedagogicznej ofierze, wyjaśniając również rolę szkoły w przeciwdziałaniu zjawisku cyberprzemocy i kolejne etapy postępowania szkoły.
5. Jeśli sprawcą jest uczeń szkoły, pedagog lub psycholog szkolny przeprowadza z nim rozmowę, w wyniku której ustala, czy istnieją przesłanki do zgłoszenia sprawy do sądu rodzinnego lub policji (przestępstwa ścigane z urzędu), czy wystarczające będzie zastosowanie konsekwencji statutowych/ środków oddziaływania wychowawczego.

Rozdział X

Zasady i sposób udostępniania rodzicom/opiekunom prawnym oraz małoletnim standardów do zapoznania się z nimi i stosowania

§ 15

1. Dokument „*Polityka ochrony dzieci przed krzywdzeniem III Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Mickiewicza w Bydgoszczy*” jest dokumentem ogólnodostępnym dla uczniów oraz ich opiekunów.
2. Dokument udostępnia się poprzez wywieszenie na tablicy ogłoszeń oraz umieszczenie na stronie internetowej szkoły, również w wersji skróconej przeznaczonej dla dzieci.
3. Rodzice/opiekunowie uczniów zapoznawani są z *Polityką* podczas zebrań z rodzicami, każdorazowo na początku roku szkolnego, przy czym pierwsze zapoznanie nastąpi niezwłocznie po opracowaniu i wprowadzeniu *Polityki*, nie później niż w ciągu 30 dni od jej ogłoszenia.
4. Rodzic/opiekun potwierdza zapoznanie się z dokumentem podpisując oświadczenie, którego wzór stanowi Załącznik nr 17 niniejszej *Polityki*.

5. Uczniowie zapoznawani są z treścią *Polityki* podczas jednych z zajęć z wychowawcą realizowanych w miesiącu wrześniu każdego roku, przy czym pierwsze zapoznanie nastąpi niezwłocznie po opracowaniu i wprowadzeniu *Polityki*, nie później niż w ciągu 30 dni od jej ogłoszenia. Za potwierdzenie faktu zaznajomienia się z dokumentami służy lista obecności na zajęciach, podczas których te procedury były omawiane.

Rozdział XI

Zakres kompetencji osoby odpowiedzialnej za przygotowanie personelu szkoły do stosowania standardów, zasady przygotowania tego personelu do ich stosowania oraz sposób dokumentowania tej czynności

§ 16

1. Osobą odpowiedzialną za przygotowanie personelu szkoły do stosowania standardów ochrony małoletnich jest pani Aleksandra Polkowska – psycholog szkolny.
2. Osoba, o której mowa w § 16, pkt. 1 powinna posiadać niezbędną wiedzę pozwalającą na przeprowadzenie szkoleń pracowników szkoły, obejmujących następujące zagadnienia:
  - a) rozpoznawanie symptomów krzywdzenia małoletnich,
  - b) rozpoznawania czynników ryzyka krzywdzenia dziecka,
  - c) procedury interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia dziecka.
3. Szkolenia, o których mowa § 16, pkt. 2 są organizowane raz w roku, w terminie wskazanym przez dyrektora szkoły.
4. Osoba, o której mowa w § 16, pkt. 1 zapoznaje pracowników ze standardami ochrony małoletnich oraz odbiera od każdego z nich oświadczenie o zapoznaniu się z dokumentem „*Polityka ochrony dzieci przed krzywdzeniem*”
5. Pracownicy nowo zatrudnieni są zapoznawani z „*Polityką ochrony dzieci przed krzywdzeniem*” w pierwszym tygodniu pracy i w tym czasie odbierane jest od nich oświadczenie, o którym mowa w § 16, pkt. 4.

Rozdział XII

Monitoring stosowania Polityki

§ 17

1. Dyrektor szkoły wyznacza panią Ewę Rakowską – pedagoga, panią Iwonę Frankowską – pedagoga oraz panią Aleksandrę Polkowską – psychologa jako osoby odpowiedzialne za *Politykę* ochrony dzieci w placówce.
2. Osoby, o których mowa w § 17, pkt.1 są odpowiedzialne za monitorowanie realizacji *Polityki*, za reagowanie na sygnały jej naruszenia i prowadzenie rejestru zdarzeń, a także za proponowanie zmian w *Polityce*.
3. Osoby, o których mowa w § 17, pkt. 1 przeprowadzają wśród pracowników szkoły **raz na 12 miesięcy** ankietę monitorującą poziom realizacji *Polityki*. Wzór ankiety stanowi Załącznik nr 14 do niniejszej *Polityki*.
4. W ankiecie pracownicy szkoły mogą proponować zmiany *Polityki* oraz wskazywać jej naruszenia w placówce.

5. Osoby, o których mowa w § 17, pkt. 1 dokonują opracowania wypełnionych przez pracowników szkoły ankiet. Sporządzają na tej podstawie raport z monitoringu, który przekazują dyrektorowi szkoły.
6. Dyrektor szkoły wprowadza do *Polityki* niezbędne zmiany i ogłasza pracownikom, dzieciom i ich opiekunom jej nowe brzmienie.

Rozdział XIII

Zasady przeglądu i aktualizacji standardów

§ 18

1. Standardy ochrony małoletnich powinny być regularnie analizowane, co najmniej raz na dwa lata, aby zapewnić ich dostosowanie do aktualnych potrzeb oraz zgodność z obowiązującymi przepisami.
2. Przegląd powinien uwzględniać sytuację wszystkich grup dzieci, w tym dzieci z niepełnosprawnościami oraz dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.
3. Proces przeglądu i wszelkie wynikające z niego zmiany powinny być odpowiednio udokumentowane. Może to obejmować notatki z posiedzeń, zmiany w dokumentach polityki i procedurach oraz wszelkie nowe materiały szkoleniowe.
4. Wszelkie zmiany w standardach powinny być skutecznie komunikowane wszystkim zainteresowanym stronom, w tym personelowi, uczniom i rodzicom. Może to obejmować spotkania, biuletyny, e-maile i aktualizacje na stronie internetowej szkoły.
5. Personel powinien być odpowiednio przygotowany do stosowania zaktualizowanych standardów, może to obejmować szkolenia, warsztaty.
6. Po wprowadzeniu zmian, powinno nastąpić monitorowanie i ocena skuteczności zaktualizowanych standardów. Obejmuje to ankiety, rozmowy z uczniami i personelem oraz przegląd danych dotyczących bezpieczeństwa.

Rozdział XIV

Przepisy końcowe

§ 19

1. *Polityka* wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.
2. Ogłoszenie następuje w sposób dostępny dla pracowników szkoły, uczniów i ich opiekunów, w szczególności poprzez wywieszenie w miejscu ogłoszeń, poprzez przesłanie tekstu drogą elektroniczną oraz poprzez zamieszczenie na stronie internetowej i wywieszenie w widocznym miejscu w siedzibie, również w wersji skróconej, przeznaczonej dla dzieci.

Zasady bezpiecznych relacji personel – dziecko

1. Podstawową zasadą relacji między małoletnimi a personelem szkoły jest działanie dla dobra ucznia, z poszanowaniem jego godności, z uwzględnieniem jego emocji i potrzeb oraz w jego najlepszym interesie.
2. Personel działa wyłącznie w ramach obowiązującego prawa powszechnego, przepisów wewnętrznych szkoły oraz swoich uprawnień i kompetencji.
3. Zasady bezpiecznych relacji personelu z dziećmi obowiązują wszystkich pracowników szkoły (pedagogicznych i niepedagogicznych), stażystów, praktykantów i wolontariuszy.

Relacje personelu z dziećmi

Każdy pracownik szkoły zobowiązany jest do utrzymywania profesjonalnych relacji z uczniami i każdorazowego rozważenia, czy jego reakcja, komunikat bądź działanie wobec dziecka są adekwatne do sytuacji, bezpieczne, uzasadnione i sprawiedliwe wobec innych dzieci. Personel powinien działać w sposób otwarty i przejrzysty dla innych, aby zminimalizować ryzyko błędnej interpretacji swojego zachowania.

Komunikacja z dziećmi

1. Pracownik w komunikacji z dziećmi zobowiązany jest zachowywać cierpliwość i szacunek.
2. Powinien uważnie słuchać dzieci i udzielać im odpowiedzi adekwatnych do ich wieku i sytuacji.
3. Nie wolno zawstydzać, upokarzać, lekceważyć i obrażać ucznia. Nie wolno krzyczeć na dziecko w sytuacji innej niż wynikająca z zagrożenia jego bezpieczeństwa lub bezpieczeństwa innych dzieci.
4. Niedozwolone jest ujawnianie przez pracownika szkoły informacji wrażliwych dotyczących dziecka wobec osób nieuprawnionych, w tym wobec innych dzieci. Obejmuje informacje o jego sytuacji rodzinnej, ekonomicznej, medycznej, opiekuńczej i prawnej.
5. Podejmując decyzje dotyczące dziecka, należy je o tym poinformować i starać się brać pod uwagę jego oczekiwania.
6. Personel ma obowiązek szanować prawo ucznia do prywatności. Jeśli konieczne jest odstępnie od zasady poufności, aby chronić dziecko, należy mu to wyjaśnić najszybciej, jak to możliwe.
7. Nie wolno zachowywać się w obecności uczniów w sposób niestosowny. Obejmuje to używanie wulgarnych słów, gestów i żartów, czynienie obraźliwych uwag, nawiązywanie w wypowiedziach do aktywności bądź atrakcyjności seksualnej oraz wykorzystywanie wobec dziecka relacji władzy lub przewagi fizycznej (zastraszanie, przymuszanie, groźby). Pracownik powinien zapewnić dzieci, że jeśli czują się niekomfortowo w jakiejś sytuacji, wobec konkretnego zachowania czy słów, mogą jemu lub wychowawcy o tym powiedzieć i mogą oczekiwać odpowiedniej reakcji lub pomocy.

Działania z dziećmi

1. Należy doceniać i szanować wkład dzieci w podejmowane działania, aktywnie je angażować i traktować równo bez względu na ich płeć, orientację seksualną, sprawność/niepełnosprawność, status społeczny, etniczny, kulturowy, religijny i światopogląd.
2. Należy unikać faworyzowania dzieci.
3. Niedozwolone jest nawiązywanie z dzieckiem jakichkolwiek relacji romantycznych lub seksualnych ani składanie mu propozycji o nieodpowiednim charakterze. Obejmuje to również seksualne komentarze, żarty, gesty oraz udostępnianie dzieciom treści erotycznych i pornograficznych, bez względu na ich formę.
4. Nie wolno jest utrwalać wizerunku dziecka (filmowanie, nagrywanie głosu, fotografowanie) dla potrzeb prywatnych.
5. Zakazane jest proponowanie dzieciom alkoholu, wyrobów tytoniowych ani nielegalnych substancji, jak również używanie ich w obecności dzieci.
6. Wszystkie ryzykowne sytuacje, które obejmują zauroczenie dzieckiem przez pracownika lub pracownikiem przez dziecko, muszą być zgłaszane dyrekcji. Jeśli pracownik jest ich świadkiem powinien reagować stanowczo, ale z wyczuciem, by zachować godność osób zainteresowanych.

Kontakt fizyczny z dziećmi

1. Fizyczny kontakt z uczniem możliwy jest tylko jako odpowiedź na realne potrzeby ucznia w danym momencie, z uwzględnieniem jego wieku, płci, kontekstu kulturowego i sytuacyjnego. Na kontakt fizyczny (np. przytulenie) uczeń zawsze musi wyrazić zgodę.
2. Niedopuszczalne jest stosowanie wobec ucznia przemocy w jakiegokolwiek formie (bicie, szturchanie, popychanie, zastraszanie, przymuszanie, groźby, zawstydzanie, upokarzanie, lekceważenie i obrażanie).
3. Zakazane jest dotykanie dziecka w sposób, który może być uznany za nieprzystojny lub niestosowny.
4. Pracownicy zobowiązani są do zachowania szczególnej ostrożności wobec dzieci, które doświadczyły nadużycia i krzywdzenia, w tym seksualnego, fizycznego bądź zaniedbania (o ile taką wiedzę posiadają).
5. Kontakt fizyczny z dzieckiem nigdy nie może być niejawny bądź ukrywany, wiązać się z gratyfikacją ani wynikać z relacji władzy. Jeśli pracownik będzie świadkiem wyżej opisanych zachowań ze strony innych dorosłych lub dzieci, zobowiązany jest do poinformowania o tym osoby odpowiedzialnej za „*Politykę ochrony dzieci przed krzywdzeniem*”.

Kontakty poza godzinami pracy

1. Kontakt z dziećmi powinien dotyczyć celów edukacyjnych lub wychowawczych.
2. W uzasadnionych przypadkach służących osiągnięciu celów wychowawczych lub edukacyjnych dopuszczalny jest kontakt z dziećmi z wykorzystaniem komunikatorów internetowych.
3. Niedozwolone jest zapraszanie dzieci do swojego miejsca zamieszkania.
4. Jeśli zachodzi konieczność spotkania z dziećmi poza godzinami pracy, należy poinformować o tym dyrektora szkoły i uzyskać jego zgodę.

5. Utrzymywanie relacji towarzyskich lub rodzinnych (jeśli dzieci i rodzice/opiekunowie dzieci są osobami bliskimi wobec pracownika) wymaga zachowania poufności wszystkich informacji dotyczących innych dzieci, ich rodziców oraz opiekunów.

Bezpieczeństwo on line

1. Pracownik powinien być świadomy cyfrowych zagrożeń i ryzyka wynikającego z rejestrowania jego prywatnej aktywności w sieci przez aplikacje i algorytmy. Dotyczy to lajkowania określonych stron, korzystania z aplikacji randkowych, na których może on spotkać uczniów, obserwowania określonych osób/stron w mediach społecznościowych i ustawień prywatności kont, z których korzysta. Jeśli profil pracownika jest publicznie dostępny, dzieci i ich rodzice/opiekunowie będą mieć wgląd w jego cyfrową aktywność.

Zasady ochrony wizerunku i danych osobowych dzieci w

III Liceum Ogólnokształcącym im. Adama Mickiewicza w Bydgoszczy

1. W swoich działaniach szkoła kieruje się odpowiedzialnością i rozważą wobec utrwalania, przetwarzania, używania i publikowania wizerunku uczniów.
2. Dzielenie się zdjęciami i filmami ze szkolnych aktywności służy celebrowaniu sukcesów uczniów, dokumentowaniu działań szkoły i zawsze ma na uwadze bezpieczeństwo dzieci.

Szkoła dba o bezpieczeństwo wizerunku dzieci poprzez:

1. Pozyskiwanie pisemnej zgody rodziców/opiekunów prawnych na rejestrowanie i przetwarzanie wizerunku ucznia. Zgoda pozyskiwana jest niezwłocznie po rozpoczęciu nauki przez dziecko i jeśli nie zostanie wycofana pozostaje wiążąca przez cały okres edukacji.
2. Rezygnację z ujawniania informacji wrażliwych o uczniu dotyczących m.in. stanu zdrowia, sytuacji materialnej, sytuacji prawnej i powiązanych z wizerunkiem dziecka (np. w przypadku zbiórek indywidualnych organizowanych przez naszą instytucję).
3. Rezygnację z publikacji zdjęć uczniów, nad którymi szkoła nie sprawuje już opieki, jeśli one lub ich rodzice/opiekunowie prawni nie wyrazili zgody na wykorzystanie zdjęć po odejściu ze szkoły.
4. Przyjęcie zasady, że wszystkie podejrzenia i problemy dotyczące niewłaściwego rozpowszechniania wizerunków uczniów należy rejestrować i zgłaszać dyrektorowi, podobnie jak inne niepokojące sygnały dotyczące zagrożenia bezpieczeństwa dzieci.

Rejestrowanie wizerunku uczniów przez osoby trzecie i media

1. Jeśli przedstawiciele mediów lub dowolna osoba wyrażą chęć zarejestrowania organizowanego przez szkołę wydarzenia i opublikowanie zebranego materiału, mają obowiązek zgłoszenia prośby i uzyskania zgody dyrektora.
2. Personel szkoły nie kontaktuje przedstawicieli mediów z uczniami, nie przekazuje mediom kontaktu do rodziców/opiekunów prawnych uczniów i nie wypowiada się w kontakcie z przedstawicielami mediów o sprawie dziecka lub jego rodzica/opiekuna prawnego.

3. W celu realizacji materiału medialnego dyrektor może podjąć decyzję o udostępnieniu wybranych pomieszczeń instytucji dla potrzeb nagrania. Poleca przygotowanie pomieszczenia w taki sposób, aby uniemożliwić rejestrowanie przebywających na terenie szkoły uczniów.

Zasady bezpiecznego korzystania z Internetu i mediów elektronicznych w III Liceum Ogólnokształcącym im. Adama Mickiewicza w Bydgoszczy

1. Infrastruktura sieciowa placówki umożliwia dostęp do Internetu, zarówno personelowi, jak i dzieciom.
2. Rozwiązania organizacyjne na poziomie placówki bazują na aktualnych standardach bezpieczeństwa.
3. Osoba odpowiedzialna za korzystanie z Internetu odpowiada za bezpieczeństwo sieci w placówce.
4. W przypadku dostępu realizowanego pod nadzorem nauczyciela, ma on obowiązek na początku każdego roku szkolnego informowania dzieci o zasadach bezpiecznego korzystania z Internetu. Czuwa on także nad bezpieczeństwem korzystania z Internetu przez dzieci podczas zajęć.
5. Placówka zapewnia stały dostęp do materiałów edukacyjnych, dotyczących bezpiecznego korzystania z Internetu przy komputerach, z których możliwy jest swobodny dostęp do sieci.

Zasady bezpiecznych relacji między małoletnimi

1. Uczniowie przestrzegają zasad i norm zachowania określonych w statucie szkoły.
2. Traktują swoich kolegów/koleżanki z szacunkiem.
3. Dzieci mają prawo do wyrażania swojego zdania, poglądów, myśli i przekonań, jeśli nie naruszają one dobra osobistego innych osób.
4. Uczniowie przestrzegają zasad bezpieczeństwa obowiązujących w szkole.
5. Konflikty rozwiązują w sposób pokojowy. W przypadku trudności w ich rozwiązaniu proszą o pomoc.
6. Dzieci nie pozostają obojętne, gdy koledze lub koleżance dzieje się krzywda – reagują, pomagają, informują nauczyciela/wychowawcę, pedagoga/psychologa szkolnego.
7. Szkoła jest wspólnotą – młodzież nie stwarza sytuacji, w których rówieśnicy czuliby się celowo pomijani, izolowani.
8. Uczniowie nie mogą bić, szturchać, popychać ani w inny sposób naruszać integralności fizycznej innych dzieci.
9. Szanują przestrzeń intymną rówieśników. Nie wolno im dotykać kolegi/koleżanki w sposób, który może być uznany za nieprzyzwoity lub niestosowny.
10. Niedozwolone jest przezywanie, wyśmiewanie, obgadywanie, ośmieszanie, zawstydzanie, upokarzanie, lekceważenie i obrażanie innych uczniów.
11. Uczniowie nie wypowiadają się w sposób obraźliwy o rodzicach kolegów i koleżanek.
12. Niedopuszczalne jest stosowanie przez uczniów wulgarnego języka.

13. Dzieci okazują zrozumienie dla trudności i problemów rówieśników i oferują im pomoc. Nie kpią, nie szydzą z ich słabości, nie wyśmiewają, ani nie krytykują.
14. Zakazane jest szykanowanie oraz dyskryminowanie innych uczniów z powodu odmienności poglądów, religii, płci, poczucia tożsamości, pochodzenia, statusu ekonomicznego i społecznego, niepełnosprawności oraz wyglądu.
15. Dzieci akceptują innych, są tolerancyjne wobec siebie - szanują odmiennosc kolegów/koleżanek.
16. Niedozwolone jest naruszanie prawa innego ucznia do prywatności (przeglądanie jego prywatnych rzeczy, przywłaszczanie należących do niego przedmiotów, itp.).

Zasady i procedura podejmowania interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia dziecka przez pracownika, osobę trzecią, innego ucznia lub opiekuna

I. Schemat podejmowania interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia dziecka przez pracownika szkoły (w tym wolontariusza, stażystę, praktykanta lub inną osobę)

1. Jeśli pracownik podejrzewa lub jest świadkiem, że uczeń doświadcza przemocy z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystania seksualnego lub zagrożone jest jego życie, zobowiązany jest do:
  - a) zapewnienia mu bezpiecznego miejsca i odseparowania od osoby krzywdzącej,
  - b) zawiadomienia dyrektora szkoły oraz pedagoga lub psychologa szkolnego,
  - c) zawiadomienia policji pod nr 112 lub 997.
  - Pedagog lub psycholog szkolny podejmuje działania opisane w rozdziale III *Polityki*.
  - Dyrektor podejmuje odpowiednie kroki wobec osoby podejrzanej o krzywdzenie dziecka.
2. W przypadku, gdy istnieje podejrzenie pokrzywdzenia dziecka innymi typami przestępstw pracownik zobowiązany jest do:
  - a) zapewnienia mu bezpiecznego miejsca i odseparowania od osoby krzywdzącej,
  - b) zawiadomienia dyrektora szkoły oraz pedagoga lub psychologa szkolnego.
  - Pedagog lub psycholog szkolny podejmuje działania opisane w rozdziale III *Polityki*.
  - Dyrektor podejmuje odpowiednie kroki wobec osoby podejrzanej o krzywdzenie dziecka.
  - Jedna z osób wskazanych w § 6, pkt. 1 *Polityki* zawiadamia policję lub prokuraturę o możliwości popełnienia przestępstwa.
3. Jeśli pracownik podejrzewa lub jest świadkiem, że uczeń doświadcza jednorazowo innej przemocy fizycznej (np. szarpanie, popychanie, szturchanie) lub psychicznej (np. poniżanie, ośmieszanie, wyśmiewanie), zobowiązany jest do:
  - a) zapewnienia mu bezpiecznego miejsca i odseparowania od osoby krzywdzącej,
  - b) zawiadomienia dyrektora szkoły oraz pedagoga lub psychologa szkolnego.
  - Pedagog lub psycholog szkolny podejmuje działania opisane w rozdziale III niniejszej *Polityki*.

- Dyrektor podejmuje odpowiednie kroki wobec osoby podejrzanej o krzywdzenie dziecka.
4. Jeśli pracownik zauważy inne niepokojące zachowania wobec uczniów np. krzyki, niestosowne komentarze zobowiązany jest:
- a) zadbać o bezpieczeństwo ucznia i odseparować go od osoby podejrzanej o krzywdzenie,
  - b) zawiadomienia dyrektora szkoły oraz pedagoga lub psychologa szkolnego.
- Pedagog lub psycholog szkolny podejmuje działania opisane w rozdziale III *Polityki*.
  - Dyrektor podejmuje odpowiednie kroki wobec osoby podejrzanej o krzywdzenie dziecka.

II. Schemat podejmowania interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia ucznia przez osobę nieletnią (innego ucznia):

1. Jeśli pracownik podejrzewa lub jest świadkiem, że uczeń doświadcza przemocy z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystania seksualnego lub zagrożone jest jego życie, zobowiązany jest:
  - a) zapewnić uczniowi bezpieczne miejsce i odseparować go od osoby krzywdzącej,
  - b) zawiadomić dyrektora szkoły oraz pedagoga lub psychologa szkolnego,
  - c) zawiadomić policję pod nr 112 lub 997.
  - Pedagog lub psycholog szkolny podejmuje działania opisane w rozdziale III *Polityki*.
  - Pedagog lub psycholog szkolny przeprowadza rozmowę z rodzicami/opiekunami dzieci uwikłanych w przemoc.
  - Jedna z osób wskazana w § 6, pkt. 1 *Polityki* zawiadamia policję lub prokuraturę o możliwości popełnienia przestępstwa.
  - Dyrektor podejmuje odpowiednie kroki wobec ucznia podejrzanego o krzywdzenie.
2. Jeśli pracownik podejrzewa lub jest świadkiem, że uczeń doświadczył jednorazowo przemocy fizycznej(np. popychanie, szturchanie), psychicznej (np. poniżanie, ośmieszanie) lub innych niepokojących zachowań (np. krzyki, niestosowne komentarze) ze strony innego ucznia, powinien:
  - a) zadbać o bezpieczeństwo ucznia i odseparować go od osoby krzywdzącej,
  - b) zawiadomić pedagoga lub psychologa szkolnego.
  - Pedagog lub psycholog szkolny podejmuje działania opisane w rozdziale III *Polityki*.
  - Pedagog lub psycholog szkolny przeprowadza rozmowę z rodzicami/opiekunami dzieci uwikłanych w przemoc.
  - W przypadku powtarzającej się przemocy jedna z osób wskazana w § 6, pkt. 1 *Polityki* wnioskuje do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację rodziny ucznia.

III. Schemat podejmowania interwencji w przypadku podejrzenia krzywdzenia dziecka przez jego rodzica/opiekuna:

1. Jeśli pracownik podejrzewa lub jest świadkiem, że uczeń doświadcza przemocy z uszczerbkiem na zdrowiu, wykorzystania seksualnego lub zagrożone jest jego życie, zobowiązany jest do:
  - a) zapewnienia mu bezpiecznego miejsca i odseparowania od osoby krzywdzącej,
  - b) zawiadomienia dyrektora szkoły oraz pedagoga lub psychologa szkolnego,
  - c) zawiadomienia policji pod nr 112 lub 997.
  - Pedagog lub psycholog szkolny informuje opiekunów o obowiązku placówki zgłoszenia podejrzenia krzywdzenia dziecka do odpowiedniej instytucji bądź uruchomienia procedury „Niebieskiej Karty” – w zależności od zdiagnozowanego typu krzywdzenia i skorelowanej z nim interwencji.
  - Po poinformowaniu opiekunów jedna z osób wskazana w § 6, pkt. 1 *Polityki* składa zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do prokuratury/policji lub wniosek do sądu o wgląd w sytuację rodziny i/lub jedna z osób wskazana § 6, pkt. 3 *Polityki* uruchamia procedurę „Niebieskiej Karty”.
2. Jeśli pracownik podejrzewa lub jest świadkiem, że uczeń doświadczył jednorazowo przemocy fizycznej (np. popychanie, szturchanie), psychicznej (np. poniżanie, ośmieszanie) lub innych niepokojących zachowań (np. krzyki, niestosowne komentarze) powinien:
  - a) zadbać o bezpieczeństwo ucznia i odseparować go od osoby krzywdzącej,
  - b) zawiadomić pedagoga lub psychologa szkolnego.
  - Pedagog lub psycholog szkolny podejmuje działania opisane w rozdziale III niniejszej *Polityki*.
  - Pedagog lub psycholog szkolny przeprowadza rozmowę z rodzicem/opiekunem podejrzanym o krzywdzenie.
  - W przypadku braku współpracy rodzica/opiekuna lub powtarzającej się przemocy jedna z osób wskazana w § 6, pkt. 1 *Polityki* zawiadamia właściwy ośrodek pomocy społecznej oraz wnioskuje do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację małoletniego.
3. Jeśli pracownik podejrzewa, że małoletni jest zaniedbany lub jego opiekun jest niewydolny wychowawczo, powinien:
  - a) zadbać o bezpieczeństwo ucznia,
  - b) powiadomić pedagoga lub psychologa szkolnego.
  - Pedagog lub psycholog szkolny przeprowadza rozmowę z rodzicem/opiekunem dziecka.
  - W przypadku braku współpracy i poprawy sytuacji ucznia jedna z osób wskazana w § 6, pkt. 1 *Polityki* zawiadamia właściwy ośrodek pomocy społecznej.

W każdym przypadku pracownik podejrzewający lub będący świadkiem krzywdzenia dziecka sporządza notatkę ze zdarzenia stanowiącą Załącznik nr 7 do *Polityki* i przekazuje uzyskane informacje wychowawcy oraz pedagogowi lub psychologowi szkolnemu.

CZYM JEST KRZYWDZENIE DZIECKA I JAK JE ROZPOZNAĆ?

Światowa Organizacja Zdrowia wskazuje, że **krzywdzeniem** jest każde zamierzone i niezamierzone działanie lub zaniechanie działania jednostki, instytucji lub społeczeństwa jako całości i każdy rezultat takiego działania lub bezczynności, które naruszają równe prawa i swobody dzieci i/lub zakłócają ich optymalny rozwój.

Przemoc wobec dziecka (ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej) to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste dziecka, w szczególności narażające je na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające jego godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na jego zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy.

Dziecko to osoba, która nie ukończyła 18 roku życia.

Krzywdzenie dziecka może przybierać różne formy, z reguły współwystępujące. Wszystkie mają krótko i długoterminowe znaczące konsekwencje dla rozwoju fizycznego, emocjonalnego, poznawczego i społecznego dziecka. Formy krzywdzenia to:

Przemoc fizyczna

- To przemoc, w wyniku której dziecko doznaje faktycznej fizycznej krzywdy lub jest nią potencjalnie zagrożone.
- Krzywda następuje w wyniku działania bądź zaniechania działania ze strony rodzica lub innej osoby odpowiedzialnej za dziecko.
- Może być czynnością powtarzalną lub jednorazową.
- To bicie, szarpanie, popychanie, rzucanie przedmiotami, kopanie dziecka, potrząsanie nim lub rzucanie, wykręcanie rąk, drapanie, szczypanie, gryzienie, ciągnięcie za włosy/uszy, zmuszanie do przebywania w niewygodnej pozycji, przypalanie, poparzenie lub zmuszanie do zjedzenia/połknięcia czegoś.

Uwaga! Klaps to też przemoc! Zakaz stosowania kar cielesnych w Polsce obowiązuje od 1 sierpnia 2010r.

Przemoc emocjonalna (psychiczna)

- Niekorzystne działania wobec dziecka mogące spowodować negatywne skutki psychiczne i społeczne dla jego rozwoju.
- Zaliczamy do niej m.in.: relację z dzieckiem opartą na wrogości, niedostępność emocjonalną, ignorowanie potrzeb emocjonalnych dziecka, niewyrażanie uczuć, obwinianie, oczernianie, odrzucanie, upokarzanie, straszenie, przypisywanie negatywnych cech dziecku, nieodpowiednie rozwojowo lub niekonsekwentne interakcje z dzieckiem, niedostrzeganie lub nieuznawanie indywidualności dziecka i granic psychicznych pomiędzy rodzicem/opiekunem a dzieckiem.
- Nierealistyczne oczekiwania wobec dziecka, niezgodne z jego możliwościami na danym etapie rozwoju.
- Nieuznawanie indywidualności dziecka i granic psychicznych pomiędzy rodzicem i dzieckiem.
- Przemocą jest także nieodpowiednia socjalizacja, demoralizacja, a także sytuacja, gdy dziecko jest świadkiem przemocy.

Przemoc seksualna

- Każda czynność seksualna podejmowana z dzieckiem poniżej 15 rż.
- Aktywność seksualna między dzieckiem a dorosłym lub dzieckiem a innym dzieckiem, jeśli te osoby ze względu na wiek bądź stopień rozwoju pozostają w relacji opieki, zależności, władzy.
- Kontakt fizyczny (dotykanie intymnych części ciała dziecka bądź sprawcy, penetracja).
- Bez kontaktu fizycznego – ekshibicjonizm, włączanie w oglądanie lub produkcję pornografii, werbalne molestowanie, grooming (uwodzenie w Internecie w celu nawiązania kontaktu).
- Komercyjne kontakty seksualne z dzieckiem (wyzyskiwanie seksualne dziecka), gdy w zamian za udział w czynnościach seksualnych dziecko otrzymuje korzyść lub obietnicę korzyści.

Zaniedbanie

- Niezaspokajanie podstawowych potrzeb dziecka i/lub nierespektowanie jego podstawowych praw przez rodziców, opiekunów, lub inne osoby zobowiązane do opieki, wychowania i ochrony dziecka.
- Obejmuje zarówno pojedyncze sytuacje, jak i schemat funkcjonowania, w którym rodzic/opiekun nie zapewnia odpowiednich warunków rozwoju i dobrostanu dziecka.
- Może to dotyczyć takich obszarów jak: zdrowie, edukacja, rozwój emocjonalny, odżywianie, schronienie i bezpieczne warunki życia.

Brak oznak i objawów nie oznacza, że dziecko nie doświadcza krzywdzenia. W niektórych przypadkach przemoc nie pozostawia widocznego śladu. Obecność niektórych oznak i symptomów nie musi być dowodem na to, że doszło do przemocy wobec dziecka. Należy je traktować jako podstawę do rozważenia, czy dziecko nie jest krzywdzone. Jednocześnie istnieją objawy, które w wysokim stopniu uprawdopodobniają, że powstały w wyniku stosowania przemocy.

SYMPTOMY – NA CO ZWRÓCIĆ UWAGĘ?

Obserwując dziecko i analizując poniższe symptomy należy pamiętać o ocenie kontekstowej: zwrócić uwagę nie tylko na symptomy fizyczne, ale także zachowanie dziecka i rodzica/opiekuna, sytuację dziecka (wiek, kondycja, sytuacja rodzinna, bytowa itd.), postawione wcześniej rozpoznania i diagnozy itd.

Najczęściej obserwowane oznaki fizycznego krzywdzenia dziecka:

- Widoczne obrażenia ciała, których pochodzenie trudno wyjaśnić.
- Rany, otarcia, blizny, sińce (często w różnej fazie gojenia), pęknięcia skóry, stłuczenia w miejscach nietypowych dla przypadkowych urazów: plecy, pośladki, ramiona, uda, brzuch, krocze i stopy, policzki, usta, skroń, szyja, uszy.
- Krwawe wylewy do gałek ocznych.
- Ślady mają charakterystyczny kształt odcisku dłoni, palców, przedmiotów, szczypania, drapania, gryzienia, duszenia.
- Urazy głowy, złamania
- Wielokrotne „przypadkowe” zatrucia, niewyjaśnione nieżyty żołądkowo-jelitowe.
- Odmrożenia, oparzenia
- Obrzęki
- Słaby przyrost masy ciała, niedożywienie

Najczęściej obserwowane oznaki psychicznego krzywdzenia dziecka:

- chwiejność emocjonalna
- poczucie zagrożenia, winy i wstydu
- lęk, wzmożona czujność, nieufność
- chroniczny smutek, depresja
- tłumienie trudnych emocji wobec sprawcy, przenoszenie ich na innych dorosłych lub rówieśników,
- trudności w nawiązywaniu bliskiej relacji z innymi
- poczucie chaosu emocjonalnego:
  - ambiwalentne uczucia wobec rodzica/sprawcy,
  - poczucie braku wpływu na sytuację,
  - udzielanie sprzecznych komunikatów, informacji,
- obniżone poczucie własnej wartości,
- nieadekwatne wyrażanie emocji np. w postaci zachowań agresywnych lub ucieczkowych,
- autoagresja,
- problemy z nauką (trudności z koncentracją, z zapamiętywaniem)

Najczęściej obserwowane symptomy i objawy związane z wykorzystywaniem seksualnym:

- Urazy genitaliów i odbytu.
- Ślady obecności lub obecność ciała obcego w pochwie lub odbycie.
- Obecność nasienia na ciele/ubraniu dziecka.
- Zakażenie dróg moczowych.
- Dyskomfort w czasie chodzenia/siedzenia.
- Infekcja chorobami przenoszonymi drogą płciową u dziecka poniżej 15 rż.
- Ciąża u dziecka poniżej 15 rż. i 9 msc. lub ciąża u nastolatki powyżej 15 rż. będąca wynikiem niedobrowolnej aktywności seksualnej.

Najczęściej obserwowane symptomy i objawy związane z zaniedbaniem

- Oznaki braku higieny (dziecko jest brudne, nieprzyjemnie pachnie, ma próchnicę, zły stan higieny jamy ustnej).
- Zakażenia pasożytami.
- Niedostarczanie dziecku odpowiedniego pożywienia, ubioru lub schronienia (dziecko jest głodne, zabiera jedzenie innym, jest ubrane nieadekwatnie do pogody, odzież jest niedostosowana do wieku i rozmiaru dziecka).
- Brak opieki i ochrony dziecka, narażanie go na utratę zdrowia lub życia (przebywanie dziecka w otoczeniu nieprzystosowanym do jego etapu rozwojowego, co zagraża jego bezpieczeństwu).
- Niezapewnienie dziecku dostępu do opieki medycznej, badań kontrolnych i leczenia (odmawianie szczepień, nieleczenie chorób, nieprzyjmowanie leków).
- Zaniedbanie potrzeb emocjonalnych dziecka.

ZACHOWANIA MOGĄCE ŚWIADCZYĆ O KRZYWDZENIU DZIECKA

ZE STRONY DZIECKA:

- Wyraźna zmiana w zachowaniu dziecka – wycofanie, zubożenie, lub nadmierne pobudzenie, trudność w regulacji emocji, agresja, którą trudno wyjaśnić stanem zdrowia czy okolicznościami.
- Dziecko zachowuje się w sposób nieadekwatny do wieku, jest zbyt infantylne lub nadmiernie dojrzałe.
- Wyraźnie odmienne zachowanie w obecności rodzica/opiekuna, niż w obecności innych osób.
- Strach przed rodzicem/opiekunem.
- Opóźnienie w rozwoju fizycznym lub emocjonalnym.
- Problemy ze snem, koszmary, lęk przed zasypianiem.
- Moczanie, moczanie nocne, zanieczyszczanie kałem.
- Zaburzenia jedzenia, odmowa jedzenia lub nadmierne objadanie się, wymioty.
- Powtarzające się lub przymusowe zachowania seksualne.
- Dziwne lub nieadekwatne do wieku zainteresowanie seksem (np. dziecko jest nadmiernie rozbudzone, dużo mówi o seksie, używa zbyt dorosłego lub wulgarnego słownictwa, wykazuje znajomość szczegółów związanych z aktywnością seksualną).
- Przejawy zachowań seksualnych u dzieci przed okresem dojrzewania.
- Niechęć do przebierania się w towarzystwie innych.
- Samookaleczanie się, nadużywanie substancji psychoaktywnych.

ZE STRONY RODZICA/OPIEKUNA:

- Trudności w wyjaśnieniu mechanizmu urazu (podawanie informacji nieadekwatnych, niespójnych lub sprzecznych).
- Zmiana wyjaśnienia co do okoliczności powstania urazu.
- Zgłoszenie po dłuższym czasie od pojawienia się objawów u dziecka.
- Przypisywanie odpowiedzialność za powstanie urazu osobie trzeciej.
- Brak (lub nadmierne) zainteresowanie urazem/stanem dziecka.
- Brak reakcji na płacz, ból dziecka, nieokazywanie emocji podczas opowiadania o dziecku.
- Niedostępność emocjonalna (brak reakcji na obecność dziecka).
- Negatywne lub wrogie nastawienie do dziecka (odrzućcie lub robienie z niego kozła ofiarnego).
- Niewłaściwe rozwojowo oczekiwania lub interakcje z dzieckiem.
- Stosowanie gróźb, surowej dyscypliny (w tym kar fizycznych).
- Wykorzystywanie dziecka do zaspokajania potrzeb osoby dorosłej (np. poprzez angażowanie w spory między opiekunami, czy stawianie w roli opiekuna i powiernika osoby dorosłej).
- Brak zapewnienia odpowiedniej socjalizacji dziecka (np. angażowanie dziecka w działania niezgodne z prawem, niedostarczanie odpowiedniej stymulacji lub edukacji).
- Nadopiekuńczość wobec dziecka (np. izolowanie od rówieśników).
- Przekraczanie dopuszczalnych granic w kontakcie fizycznym, np. podczas zabawy z dzieckiem.
- Bezradność życiowa (brak zaradności lub w stan zdrowia uniemożliwiający zadbanie o potrzeby dziecka).
- Nadużywanie alkoholu i środków psychoaktywnych.
- Stosowanie przemocy wobec innych członków rodziny.

Czynniki ryzyka krzywdzenia dziecka

Czynniki ryzyka to wybrane okoliczności dotyczące warunków/sytuacji/sposobu funkcjonowania rodziny sprzyjające krzywdzeniu dziecka.

Czynniki ryzyka związane z osobą dziecka:

1. niepełnosprawność fizyczna lub i psychiczna
2. choroba przewlekła
3. specyficzne zachowania dziecka (nadpobudliwość, moczenie nocne, trudności ze snem, trudności z jedzeniem, itp.)
4. deficyty rozwojowe
5. dziecko z poprzedniego związku (nieakceptowane przez drugiego partnera)
6. wcześniactwo, pochodzenie z ciąży mnogiej
7. odseparowanie od matki tuż po urodzeniu
8. dziecko niespełniające oczekiwań rodziców
9. narodziny po śmierci poprzedniego dziecka

Czynniki ryzyka związane z osobą rodzica:

1. wczesne lub późne rodzicielstwo
2. znaczna różnica wieku między matką a ojcem (powyżej 8 lat)
3. niechciana ciąża, krótkie odstępy pomiędzy kolejnymi narodzinami
4. aktualnie niesatysfakcjonujący związek z partnerem
5. niepełnosprawność intelektualna, zaburzenia psychiczne, zaburzenia osobowości
6. niepełnosprawność fizyczna
7. choroba przewlekła
8. uzależnienia (od alkoholu, substancji psychoaktywnych, behawioralne)
9. autorytarny styl rodzicielstwa

Czynniki ryzyka wynikające ze struktury i funkcjonowania rodziny:

1. struktura rodziny (rozbita, wielodzietna, zastępcza, adopcyjna)
2. samodzielne rodzicielstwo
3. nieobecność rodzica (np. z powodu wyjazdów rodziców za granicę)
4. posiadanie dzieci z różnych związków
5. małżeństwo mieszane etnicznie
6. przewlekła choroba lub niepełnosprawność w rodzinie
7. ubóstwo
8. izolacja społeczna rodziny
9. kondycja psychiczna rodziców (wysoki poziom stresu, trudności emocjonalne)
10. kryzysy, konflikty
11. obecność osób niespokrewnionych w rodzinie
12. rodzina dysfunkcyjna